

Peter Sedgwick och Duncan Hallas

Bucharins återkomst

Om boken [Bucharin och den ryska revolutionen](#) av Stephen F Cohen. Båda artiklarna från **International Socialism** (första serien), nr. 75, februari 1975, s. 16-21.

Peter Sedgwick: Bucharins återkomst

De sista två åren av Lenins liv inbegrep långa perioder av plågsam isolering, under det att hans kroppskonstitution bröt samman inför den revolutionära regeringens påfrestningar, de av Fanny Kaplan vållade skottskadorna i nacken och axlarna och slaganfallet som hade angripit hans hjärna åren 1922 och 1923. Under en stor del av denna period var Lenin reducerad till ett tillstånd som invalid och fick få besökare. Det är slående att en ledare bland kamrater, en sällskaplig och gemytlig individ vars omsorg för personliga relationer både i det kollektiva arbetet och i efterdyningarna av partifejderna hade varit närmast exemplarisk, skulle komma att bli så ensam under sin sista tid. Den enda bolsjevik som kände sig manad att regelbundet besöka Lenin, samtala med honom och muntra upp honom under de långa månaderna då han talade sluddrigt eller ansträngt, var Nikolaj Ivanovitj Bucharin: Bucharin, den gamla moskovitiska studentledaren, veteran från revolutionen 1905, Moskvapartiets nyckelagitator, teoretiker som studerat imperialismen och krossandet av den borgerliga staten, organisatör av den underjordiska exilrörelsen, en som överlevt de skarpaste fraktionsstriderna (flera med Lenin själv), medlem av den ursprungliga politbyrå 1919 (och fram till 1929), *Pravdas* redaktör från 1917 till 1929, författare av de viktigaste bolsjevikiska skrifterna om övergångsperioden till socialismen, organisatör av Kominterns exekutivkommittés dagliga verksamhet, och den främste medlaren mellan partiet och fackföreningarna, regeringen och massorna.

Bucharin besökte den sjuke Lenin. Var fanns de andra? Några av dem var för upptagna med att intrigera om tronföljden. Andra hade kanske en känsla av att vara påflugna. De flesta, kan man misstänka, var helt oförmögna att se Lenin som en människa. De hade vant sig vid att ta emot från honom och hade därmed blivit oförmögna att ge honom något. Tiden för Lenins sjukdom var ett test på deras kamratskap, och de svek honom. Bortsett från Krupskaja och hans hängivna sekreterare blev Lenin avskuren från det kommunistiska kollektiv som han hade tillbringat en livstid till att bygga runt sig. Han hade inga vingar att flyga ut med; Bucharin visste detta och flög till honom. Och i uppgörelsen med Lenins sista önskningar var det endast Bucharin i partiledningen som stod upp för hans ståndpunkt i frågan om den bolsjevikiska tvångsinförlivningen av Georgien – på Stalins order – i Sovjetryssland. Trotskij, som hade tagit emot Lenins vädjan att försvara georgierna mot deras förföljare gick med på att hålla tyst vid den efterföljande 12:e kongressen. Bucharins försvar av georgierna, på antiimperialistiska såväl som bondevänliga grunder, fick inget stöd.

Med risk för att överförenkla Bucharins karaktär förefaller det lämpligt att betrakta honom som en man som var oerhört framgångsrik vid den marxistiska politikens två ytterligheter: systematisk social och ekonomisk teori i den ena vågskålen och omedelbara kamratliga relationer i den andra; och han var ändå rent skrämmande inom det mellanregister av politiska färdigheter som ligger mellan avancerad teori och daglig handling.

Av hans teoretiska arbeten om kapitalismen är hans *Imperialismen och världsekonomin*, skriven 1915 och publicerad efter bolsjevikrevolutionen, lättillgänglig för engelska läsare¹. Men uppföljaren, *För en teori om den imperialistiska staten*, skriven kort efteråt finns endast utgiven på ryska, 1925. Där gör Bucharin en anmärkningsvärd skiss över den kapitalistiska värld som vi har lärt känna sedan dess. I den moderna ”kollektivkapitalismen”, där den dominerande ”finanskapitalistiska oligarkin” sammansmälter med staten, ”drar statsmakten till sig nästan alla grenar i produktionen; den upprätthåller inte bara de allmänna villkoren för utsugningsprocessen, staten blir mer och mer en direkt utsugare, som organiserar och leder produktionen som en kollektiv kapitalist.” Inom nationella gränser kunde den kapitalistiska planeringen samordna produktionen: ”organisationsprocessen eliminerar oavbrutet anarkin inom de enskilda delarna i den 'nationella ekonomin' och underordnar hela det ekonomiska livet under den militaristiska statens järnhäl.” Systemets motsättningar skulle därmed komma att bli alltmer uttryckt på global nivå, allteftersom nationalstatens (eller den ”statskapitalistiska trusten”) ersatte företaget som kapitalets grundenhet och konkurrensen mer och mer våldsamt visade sig på den internationella arenan. ”Sålunda uppstår den slutgiltiga sortens nutida imperialistiska rövarstat, en järnhård organisation som håller hela samhället i sina obevekliga och giriga händer. Det är en ny Leviathan, gentemot vilken Thomas Hobbes fantasi framstår som en barnlek.” Bucharins marxism förebådar Hitlerepoken, Europeiska ekonomiska gemenskapen, den permanenta vapenekonomin, utvecklingsländernas statskapitalism, industriländernas enorma byråkratier, Wedgwood Benn och Wilson. (Det var för övrigt Bucharin som använde uttrycket ”de härskande topparna” för att beskriva det statliga ägandets roll i Sovjetrysslands Nya ekonomiska politik under 1920-talet: Labourpartiets moderna gradualism är slående lik Bucharins program ”socialism i snigeltakt” under denna period, och påminner om samma försiktiga oduglighet.)

I sin analys av statskapitalismen visade Bucharin en olycklig tendens som var ganska typisk för mycket av hans teoretiserande: han bagatelliserade betydelsen hos systemets traditionella, privatkapitalistiska delar, och hur skarpa klassmotsättningarna och den inre krisen inom nationalstaten var. Även under denna fas bagatelliserade han betydelsen av förtryckta folks nationalistiska revolutioner och nationella krig, eftersom han föreställde sig en jordglob som var framgångsrikt uppdelad mellan de statskapitalistiska supermakterna. Lenin rättade honom på båda punkter. När Bucharin 1920 skrev att ”Finanskapitalet förintar produktionsanarkin inom de stora kapitalistiska länderna”, vidhöll Lenin att ”det 'förintar' inte”. Och proklamerandet att de nationella kamperna var slut, kopplat till förnekandet av de förtryckta folkens självbestämmanderätt, framkallade en skarp leninistisk polemik: Bucharin gjorde snart en taktisk helomvändning från vänsterism till liberalism och stödde en fullständig sammanslagning av de koloniala kommunistpartierna med de framväxande nationalistiska fronterna – Guomindang i Kina är det mest berömda exemplet.

Trots detta var Bucharins kreativa inflytande på Lenin betydelsefullt. Lenin avvisade först tesen som lades fram i *För en teori om den imperialistiska staten*, den att socialismen måste ”kraftigt betona sin principiella fientlighet mot statsmakten”; för honom liknade detta ”halvanarkism”, och en period av bittert fjärmande mellan de två ledande bolsjevikiska teoretikerna följde. Bucharin gjorde slut på kontroversen med ett brev i slutet av 1916 där han frågade: ”Jag ber dig om en sak om du måste polemisera etc., använd då en sådan ton att det inte behöver leda till en brytning. ... jag ser på dig som min revolutionäre ledare och jag älskar dig”. Lenin svarade vänligt, men insisterade till en början på att framhålla deras teoretiska meningsskiljaktigheter. Hans långsamma närmande till Bucharins ståndpunkt gällande statsmakten, som han skulle komma att omfatta och utveckla entusiastiskt i *Staten*

¹ *Imperialism and World Economy*, paperbackupplaga Merlin Press 1972. Finns i digital form på webbplatsen Marxists Internet Archive: [Imperialism and World Economy](#)

och revolutionen, fortsatte i överensstämmelse med de ryska massornas rörelse mot enväldet. I maj 1917, då Bucharin återvände från exil till Ryssland, hade Krupskaja ett meddelande till honom: ”V.I. bad mig meddela dig att han inte längre är oenig med dig om frågan om staten”.

Detta är bara en i mängden av Bucharins ståndpunkter som presenteras i detalj i Stephen Cohens fina biografi. Cohen, en liberal akademiker som har mer medkänsla med de mänskliga kostnaderna för revolutionen snarare än själva revolutionen, går för långt med att rehabilitera Bucharin politiskt rehabilitering och presenterar honom som den sanna arvtagaren till Lenins linje om bönderna och som föregångare till dagens liberala tendenser inom det ryska blocket. Men Lenins utveckling i riktning mot en plan för att i det isolerade Ryssland bygga ”ett fullständigt socialistiskt samhälle utifrån enbart Kooperationen” bland bönderna kom mycket sent, i anteckningar från sjuksängen i början av 1923, och utgör inte en utvecklad ståndpunkt; han argumenterar för försiktighet gentemot bönderna, men är mycket förbehållsam när det gäller vad denna försiktighet bör bestå av, förutom att det statliga stödet bör koncentrera sig på att stimulera kooperativa handelsarrangemang ”i vilka riktigt stora befolkningsmassor verkligen deltar.” Det är ett stort steg från detta till den urskillningslösa eftergivenhet mot bönderna som predikades och praktiserades av Bucharin under mitten av 1920-talet, med skattelättnader för de rikare bönderna, släpphänthet gentemot privat handel, ökade priser på spannmål och lägre priser på industrileveranser till landsbygden. Lenins vaga program för en gradvis socialism genom jordbrukskooperativ, med syfte att göra NEP till en positiv fördel snarare än bara en reträtt, utgör ett ganska typiskt taktikskifte, som lätt kunde ha vänt under det senare 1920-talets olika omständigheter när bönderna försökte manipulera den statliga marknaden genom att hålla tillbaka spannmålsförsäljningen, samtidigt som kooperativ handel var så gott som tomma ord. I motsats till vad Cohen hävdar förespråkar Lenin i sina anteckningar kooperativ som inte enbart är marknadsföringsgrupper utan där jorden och där produktionsmedlen tillhör staten: Bucharin framhöll endast marknadsförande kooperativ för privata lantbrukare. Bucharins bondevänliga linje var mer än taktisk: den representerade en politik som grundar sig på utmattningen efter inbördeskriget, en utdragen trötthet som sökte fred med bönderna, om inte till vilket pris som helst så åtminstone med en stark böjelse att underskatta det pris som kanske måste betalas.

Också i utrikespolitiken bestod Bucharins politik av att gripa tag i de mest högerinriktade delarna av Lenins högerutveckling under åren 1922-23 och forma det som var obestämt och tillfälligt till en fast – och helt missriktad – strategi. Kominterns flirt med Guomindang hade börjat redan på Lenins tid. Det är viktigt att förstå att bolsjevikerna var ganska vana vid att hysa förhoppningar om oroligheter i Asien när utsikterna för en arbetarrevolution i väst tycktes ha försvagats. Deras förväntningar på uppror i Kina och Indien gick oftast inte längre än till att räkna med några militära oroligheter som skulle hålla imperialismen sysselsatt och skapa motreaktioner i moderländerna. Därför kunde Trotskij redan i augusti 1919 konstatera att ”den europeiska revolutionen verkar ha dragit sig tillbaka in i bakgrunden” och att ”det internationella läget verkar utveckla sig så att vägen till Paris och London går via städerna i Afghanistan, Punjab och Bengalen.”²

Detta var inte ett krav på att upprätta socialistiska stater i den koloniala ödemarken utan snarare ett försök att skapa ”ett, två, tre, många Vietnam”, en skogbrand som skulle förbruka imperialismens resurser och lätta trycket på Sovjetstaten. Just därför att man inte kunde förutse någon socialistisk revolution i den efterblivna världen var Komintern tämligen lättsinnigt och tillåtande i att upphöja småborgerliga nationalister till status av ackrediterade antiimperialistiska revolutionärer. Den kinesiska revolutionen uppfattades ha rent nationella

² *The Trotsky Papers*, red. Jan M. Meijer, vol. 1, 1964, ss.627, 625. Se även Isaac Deutscher, [Den väpnade profeten](#), 1952.

demokratiska uppgifter, och de tidiga förhandlingarna med Sun Yat-sen genomfördes med välsignelse från Lenin, Trotskij och Zinovjev. I april 1924 förklarade Trotskij vid Kommunistiska universitetet för Österns arbetare: ”Vi godkänner kommunistiskt stöd till Guomindang-partiet i Kina, vilket vi strävar efter att revolutionera.”³ Alla bolsjevikiska falanger blundade för den klassplittring som fanns mitt i den nationalistiska kampen: vid den tidpunkt då Vänsteroppositionens utvidgade sin kritik av Kommunistiska Internationals hantering av den kinesiska revolutionen 1927 hängde Guomindangs slaktarkniv redan över halsen på Kinas arbetare och bönder. Som en bitter paradox behövde den permanenta revolutionens lärdomar åter studeras av Trotskij och trotskisterna för att de skulle kunna tillämpa dem på den koloniala revolutionen. De måste studeras även idag när Bucharins och Stalins nationella blockpolitik prövas och misslyckas i Chile, på Irland och annorstädes. Den stora utrensningens och skenrättegångarnas stalinism var inte den enda stalinismen: den tidigare, mjukare stalinismen, som Bucharin själv var med att grunda, var avgörande för revolutionens urartning. Dagens kommunistpartier rentvår sig inte från stalinismen genom att förkasta utrensning och terror. Den stalinism som står för nationellt sinnad återhållsamhet, för socialism i ett land, för undergivna allianser med den progressiva bourgeoisien och de progressiva fackliga byråkraterna, den finns kvar.

Med den europeiska revolutionen på tillbakagång, och hoppet om ett nytt uppvaknande i Kina krossad för årtal framåt, var nu alla utsikter om ett nytt vänsteralternativ för de ryska massorna förlorade. Trotskijs memoarer avslöjar den politiska konsekvensen av Bucharin-Stalin-politiken:

”... att oppositionen inte kunde segra på grundval av den kinesiska revolutionens *nederlag*. Det faktum att våra förutsägelser visade sig vara riktiga kanske kan dra till oss ettusen, femtusen eller till och med tiotusen nya anhängare. Men för miljonmassorna var det viktigaste inte våra förutsägelser, utan det faktum att det kinesiska proletariatet blev krossat. Efter den tyska revolutionens nederlag 1923, och krossandet av den engelska generalstrejken 1925, kunde den nya katastrofen i Kina bara öka massornas besvikelse över den internationella revolutionen. Och det var denna besvikelse som var den främsta psykologiska grunden till Stalins nationellt reformistiska politik.”⁴

Det finns i Cohens behandling av detta ämne knappt en antydning till någon allmän politisk konsekvens. ”Det kinesiska sammanbrottet var bland Bucharins värsta politiska erfarenheter som ledare.” Ja, men det var också ganska illa för kineserna. 1927 utplånades bonde- och fackföreningarnas levande hjärta fysiskt. I de mest aktiva provinserna och städerna hade de utgjort tusentals, och utplånandet framkallade en massflykt från de institutioner som hittills hade varit en folkrörelse bestående av miljontals människor, och svepte över Kina som en tidvattenvåg av revolutionär ebb som på sin tid saknade motstycke i resten av världen. Harold Isaacs enastående beskrivning av Stalin-Bucharin-politikens misslyckande i Kina väcker tvivel om huruvida en framgångsrik kinesisk kommunistisk politik, som försökt bemästra Guomindang istället för att behärskas av det, kunde ha infriat Trotskijs förhoppningar om att ge ny livskraft åt revolutionen inom Sovjetunionen självt. ”Men”, tillägger han, ”det är klart

³ Se artikelsamlingen [Trotskij om Kina](#). Trotskij hade varit emot det kinesiska kommunistpartiets medlemskap i Guomindang från 1923 (se hans [Den kinesiska revolutionen och kamrat Stalins teser](#)), och i april 1927 föreslog han att kommunisterna skulle dra sig ur Guomindang och ingå ”ett block med denna organisation genom dess vänsterflygel” ([Klassförhållandena i den kinesiska revolutionen](#)). Guomindangs vänsterflygel anslöt sig själv helhjärtat till de antikommunistiska massakrerna. Brevet från Trotskij till Preobrazjenskij om den kinesiska frågan visar att han bröt med ”proletariatets och böndernas demokratiska diktatur” för Kina (där Vänsterguomindang skulle spela rollen som koalitionspartner med arbetarpartiet, kommunistpartiet) först efter maj 1927 (*op. cit.*). Med detta förbehåll förblir Trotskijs skrifter om Kina en ojämförlig guide till revolutionär politik under kampen mot imperialismen, och bör läsas mer noggrant av dem som har upprepat trotskistiska slagord medan den underordnat sig småborgerliga eller borgerliga nationalistiska rörelser.

⁴ Leo Trotskij, [Mitt liv – försök till en självbiografi](#), s. 329.

att en sådan seger skulle ha förändrat hur politiken såg ut i Asien och resten av världen. En stor ändring i relationerna mellan västmakterna och Kina och deras kolonier i Asien skulle då ha ägt rum på 1920-talet, istället för en generationslång väntan på andra världskrigets utfall. Japans imperialistiska strategi skulle ha sett drastiskt annorlunda ut, och det skulle också hela tidsplanen för de krig och revolutioner som vi har upplevt under dessa årtionden ha varit.”⁵ Som sagt, Bucharins och Stalins kapitulationspolitik inför Guomindang berövade det kinesiska kommunistpartiet en mycket stor del av dess arbetarbas i städerna för årtionden framåt: än idag har de kinesiska arbetarnas deltagande i massaktionspolitiken bara börjat, det avbröts av fejder mellan rivaliserande ungdomsfraktioner under 1967-68 och är sedan dess ordentligt omgärdad av den centrala maoistiska byråkratin i iscensatta, tidskrävande kampanjer mot den avlidne Lin Biao och den utdöda Konfucius.

Det är till och med tveksamt om den bucharinistiska politiken för stöd till den småborgerliga nationalismen kan betraktas som en ”bondevänlig” strategi. Enligt Albert Treints memoarer, den franska Komintern-representanten som vid denna tid försökte motsätta sig instruktionerna till kinesiska kommunistpartiet att kapitulera för Vänsterguomindangs politiker och Hankous generaler, förespråkade Bucharin inte bara att man skulle hålla tillbaka bonderevolten för att inte skrämja Guomindang, utan svarade också ja på Treints upprörda fråga: kan kommunisterna förväntas stödja Hankou-regeringen om den tillgriper vapen för att undertrycka bönderna? ⁶ Ända sedan skeppsbrottet för hans ultravänsteristiska linje då han motsatte sig nationellt självbestämmande och stödde ”revolutionärt krig” mot ett mäktigt Tyskland 1918, fortsatte Bucharin att konsekvent bedriva en enhetsfrontpolitik med styrkor utanför de revolutionära leden på ett sätt som inte gjorde en klar åtskillnad mellan det reaktionära övre skiktet och de massor som det hade inflytande över. För Bucharins del skulle nu en allians med arbetarrörelsen i väst innebära en uppgörelse med brittiska fackföreningsbyråkrater som var på väg att sälja ut generalstrejken; en allians med de ryska bönderna skulle under avgörande perioder innebära en promiskuös uppmuntran till marknadskrafterna och de rikaste bönderna; solidaritet med de kinesiska massorna skulle innebära de successiva ödesdigra blocken med Chiang Kai-shek. Wang Jingwei och den ”kristne generalen” Feng Yuxiang, som konverterade till en ny religion under en resa till Sovjetunionen 1926, fick frikostiga leveranser av ryska vapen och använde dem för att halshugga massrörelsen.

Efter den kinesiska slakten spelade Bucharin inte någon större roll inom den internationella kommunistiska politiken, trots att han deltog i olika manövrar – som inte noteras i Stephen Cohens bok – för att rensa de västerländska kommunistiska partierna från deras mer kreativa vänsterinriktade ledningar. Istället fortsatte han att försiktigt verka inom de delar av det ryska offentliga livet som förblev öppna för honom efter att Stalins ”vänsteristiska” vändning 1928-29 hade tvingat honom bort från *Pravdas* redaktörskap och Kominterns sekreterarskap. Han vägrade att öppet redovisa sin opposition mot Stalins forcerade industrialisering på arbetarnas och böndernas bekostnad: på så sätt stödde han 1928 års nya internationella stalinistiska linje att ”högeravvikelsen nu utgör huvudfaran” inom de kommunistiska partierna (utan att inse att denna ståndpunkt inom några månader skulle användas för att driva ut hans egna anhängare ur Komintern och inom ett år eller två förfölja honom själv och hans egna kamrater i Ryssland). Inför centralkommitténs plenum i november 1928 utarbetade han till och med personligen den resolution som fördömde ”högeravvikelsen”. Mindre än ett år senare fördömdes Bucharin av *Pravda* i en ledare som ”den högste ledaren och inspiratören för högeravvikarna”, i den långa förtalskampanjen som, med vissa uppehåll under vilka Bucharin tilläts visst spelrum som

⁵ Harold Isaacs, *The Tragedy of the Chinese Revolution*, 1961, s.314-5. [OBS detta citat är från den andra reviderade upplagan, då Isaacs inte längre betraktade sig som revolutionär. Citatet finns inte i den ursprungliga 1938 års upplaga – Red] .

⁶ A Treint, [EKKIS 8:e plenum — Underkommittén om Kina, maj 1927](#)

publicist för regimens räkning, slutade med att han arresterades i februari 1937. Därpå följde tretton månader i händerna på NKVD:s skoningslösa förhørsledare, varefter han ”bekände” under den sista stora Moskvarättegången i mars 1938 och strax därefter avrättades som en i den långa raden av stalinistiska mord på det gamla bolsjevikiska gardet. Stephen Cohens analys av Bucharins uppträdande från det sena 1920-talet tillskriver honom mycket mer motståndsförmåga än han faktiskt uppvisade. Han och hans närmaste bundsförvanter, Rykov, den sovjetiska premiärministern 1924-30, och Tomskij, fackföreningsledaren 1918-1929, gick mot Stalins politik av hänsynslös ackumulation på böndernas och arbetarnas bekostnad – men bakom stängda dörrar, i politbyrå och på kommittémöten, där han ofta var tacksam för de små verbala eller formella eftergifter som lämnade Stalins dominans intakt eller förstärkt. Bucharin skrev undvikande, tekniska artiklar om ekonomin där han klagade på det frenetiska tempot i tillväxten och den överdrivna centraliseringen, men han tog aldrig diskussionen utanför centralkommittén till partileden och partimassorna. Man bör komma ihåg att detta var en man som, när Sovjetrepublikens befann sig i största fara 1918, hade bildat en mycket framgångsrik offentlig fraktion mot Lenins politik för fred med Tyskland, med en egen tidning och en enorm agitation på alla nivåer inom partiet. Cohen gör vad han kan med de begränsade bevisen på Bucharins opposition mot Stalin. I mitten av 1930-talet hade han åter fått offentlig status som officiell representant vid internationella vetenskapliga och sociologiska sammankomster: han skyddade vetenskapsmän och konstnärer mot byråkratisk inblandning och förföljelse, men det verkar inte finnas någonting i Cohens bok som ens antyder någon revolutionärt socialistisk roll som den sovjetiska arbetarklassens försvarare. Och på 1930-talet åtog sig ändå många partikadrer att försvara arbetarna, vilket innebar en stor fara för dem. År 1932 gick Michail Rijutin, den avsatte Moskvasekreteraren som under sina regeringstrognas dagar hade organiserat trupper av gangstrar för att bryta upp Vänsteroppositionens möten, samman med andra personer för att sprida en 200-sidors anklagelseskrift mot Stalin inom partiet och på Moskvas fabriker. Rijutins handlingsplan krävde att bönderna skulle befrias från den obligatoriska kollektiviseringen, att överskottet som pressades från arbetarna i investeringssyfte skulle minskas, att partiet skulle demokratiseras genom att medge den utvisade oppositionen inklusive Trotskij återinträde, och – med särskild styrka och bitterhet – avlägsna Stalin, ”den ryska revolutionens onda ande”, från makten. Inte ens en politbyrå som upp till sina armbågar badade i blod (för utöver massakrerna av motsträviga bönder hade flera isolerade trotskistiska oppositionella redan dödats) gav efter för Stalins krav på att Rjutin-gruppen skulle utplånas. Ärendet drog ut på tiden, och en del av dem behandlades mildt – en av dem, Petr Petrovskij, gjordes (vilket Cohen påpekar) 1934 till redaktör för Leningrads *Pravda* efter att hans suspendering från partiet upphörde – medan arbetarnas missnöje i Moskvas och Leningrads fabriker under hösten och vintern 1932-33 fortsatte att stegas. Ett brev från Moskva i februari 1933 rapporterar:

“Under de senaste månaderna har många arresteringar genomförts på fabrikerna. Mer än hundra arbetare har gripits i AMO-fabriken där en oppositionell pamflett distribuerades”; i en annan fabrik ”sattes Stalins porträtt upp, men på morgonen, hör och häpna, var det Trotskij’s ... Sådana ’mysterier’ har förekommit då och då på andra fabriker ... Många olika oppositionsgrupper har dykt upp på de fabriker som verkar självständigt. Vid många gripanden har de hittat trotskistisk litteratur ... Via olika vägar tar arbetarna till sig våra paroller. Frågorna om förtryck, byråkratiskt hyckleri och de drakoniska villkoren på fabrikerna framställs på ett mycket skarpare sätt ... I januari vid Moskvapartiets möte sa Kaganovitj att ’i Istrinskregionen (nära Moskva) har samtliga celler under fyra månader varit i händerna på trotskisterna.’”⁷

⁷ *Bulletin oppozitsij*, nr. 33, mars 1933, s. 25, med ett liknande brev från Leningrad på s.24. Cohen säger tvärtom att ”nära nog varje oppositionell rörelse i partiet i början av trettioåret ... var bucharinistisk till sin ekonomiska åskådning” och stöder uttryckligen Stalins egen bedömning att vänsterns ekonomiska opposition då var högerinriktad (*op. cit.*, ss. 392). Jag står i skuld till Jeff Gleisner för att han väckte min uppmärksamhet och

Den stalinistiska industrialiseringens första år gav alltså de politiska effekter som Vänsteroppositionen förväntade sig när de tidigare framförde kravet (som förkastades av Bucharin och Stalin) på att utvecklingen av den statliga industrin skulle vara hörnstenen i partiets ekonomiska politik. Utvidningen av arbetarklassens led återupplivade revolutionens sociala bas, och denna proletariserade massas ökande krav bröt ibland upp genom själva partiapparaten, och gav ny kraft till oppositionerna. Att kalla denna oppositionella strömning för ”höger”- eller ”bucharinistisk” (som Cohen gör) är missvisande; 1931-32 accepterade ingen tendens inom partiet den klassiska bucharinistiska ståndpunkten att industrialiseringstakten borde bestämmas av jordbrukets långsamma utveckling. Particentrum – dvs. de av Stalins anhängare som motsatte sig Stalins totala ersättning av politik med terror – var outtalade anhängare av den ståndpunkt som Trotskij hade förespråkade i början av 1920-talet: övertygade om att industrins planerade utveckling borde sätta gränserna för jordbruket (och inte tvärtom) och att jordbrukspolitiken borde lösas genom att ge incitament till bönderna snarare än att masslikvidera dem. *Apparatjiki*-folkets rörelse mot de trotskistiska ståndpunkterna bröts av ett antal faktorer: som Deutscher konstaterar var det just vid denna tid i slutet av 1932, som Trotskij ryggade för parollen ”Ner med Stalin” och offentligt förklarade att ”Skulle den byråkratiska balansen i Sovjetunionen (d.v.s. Stalins styre) råka i olag just nu, skulle det nästan säkert gagna kontrarevolutionens makter.”⁸ Offentliggörandet av denna Trotskijs reträtt måste ha demoraliserat den nya oppositionen, som också redan var föremål för NKVD:s brutala förtryck. I januari 1933 dök ytterligare en opposition upp när den underjordiska organisationen bland gamla bolsjevikiska arbetare i fackföreningarna i Moskva, Leningrad och andra städer avslöjades, ledda av A.P. Smirnov, Eismont och Tolmatjev. Kraven från denna tendens liknade Rjutingruppens.⁹ Men Smirnov avlägsnades bara från centralkommittén, han uteslöts inte ur partiet (som hans meningsfränder blev): Stalin yrkade på dödsstraff för dem, men politbyrån avvisade detta. Bucharins bidrag till centralkommitténs diskussion om denna fråga krävde ”ett hårt straff för A.P. Smirnovs gruppering”¹⁰ (ett faktum som inte nämns av Cohen). Således vägrade Bucharin inte bara att delta i den typ av opposition mot Stalin som var möjlig i början av 1930-talet; han var faktiskt ovillig att solidariser sig med oppositionen genom att förespråka skonsamhet i likhet med de stalinister (Kirov, Ordzjonikidze och andra) som började reagera på den katastrofala situationen inom partiet och nationen.

Samma slags passivitet uppvisade Bucharin senare vid den 17:e partikongressen 1934, där en betydande fraktion mobiliserades mot Stalin. Vid valet till centralkommittén fick Stalin färre röster än någon annan kandidat, 270 delegater röstade mot honom; det verkar också som att han förlorade sitt generalsekreterarskap och bara blev den förste av fyra sekreterare i centralkommittén.¹¹ Bucharin identifierade sig inte med denna fraktionsstrid, utan växlade mellan att ösa beröm över Stalin (Cohen försöker dra slutsatsen att hans lovtal av Stalin som ”den ärorika fältmarskalken för de proletära styrkorna” var någon slags förtäckt förolämpning, men

---

översatte utdragen ur *Bulletin oppozitsij*; en noggrannare diskussion än Cohens om Bucharins ekonomiska idéer återfinns i Alec Nove, *Some Observations on Bukharin and His Ideas*, kap. 9 i C. Abramsky, red., *Essays in Honour of E.H. Carr*, 1974; och i C. Dallemagne, *Justice for Bukharin, Critique*, nr. 4, våren 1975.

⁸ Se Isaac Deutscher, [Den förvisade profeten](#), 1963. När Trotskijs tämligen positiva utvärdering av femårsplanen (*Problem med Sovjetunionens utveckling*, 1931) nådde hans fängslade ryska supportrar sommaren 1932 orsakade det stort missnöje bland dem; en vänstergrupp bröt med dem, nu övertygad att ”Trotskij och hans anhängare är alltför nära knuten till den byråkratiska regimen i Sovjetunionen för att föra kampen mot denna regim till dess slutstadium.” (A. Ciliga, *The Russian Enigma*, 1940, ss.270-272).

⁹ Se Robert Conquest, *The Great Terror*, den reviderade utgåvan, 1973, ss.55-56. [1991 års paperbackupplaga, s 26-27 – Red]

¹⁰ *Ibid.*, s. 56. [1991 uppl. s. 27 – Red]

¹¹ Roy Medvedev, *Let History Judge*, 1973, s. 156, citat av vice ordförande i kongressens valkommission. Boris Nikolajevskij drog slutsatsen att Stalin hade förlorat generalsekreterarskapet genom att jämföra rapporterna från denna kongress med tidigare kongresser: se Nicolaevsky, *Power and the Soviet Elite*, 1966, s. 92.

detta är inte särskilt övertygande) och att kraftfullt, men tämligen okontroversiellt, angripa den tyska nazismen. Återigen försöker Cohen att särskilja Bucharins angrepp mot nazismen från vad han ser som ett tidigt försök av Stalin, så tidigt som 1934, att nå någon form av överenskommelse med Hitler. Dock är Stalins eget tal till kongressen också mycket anti-nazistiskt till tonen, särskilt i fråga om krigshotet från Tyskland, där han avslutar med sin berömda varning om att de som ”sticker sitt svintryne i vår sovjetträdgård” kommer att möta ”ett förkrossande motstånd”. Cohen framhåller i slutsatsen att Bucharins offentliga skrifter från 1934 till 1936 (under hans redaktörskap för den officiella statstidningen *Izvestija*) innehåller en tydlig strömning i rysk politik, antifascistisk i utrikespolitiken och ”socialistiskt humanistisk” i inrikespolitiken. Men de citat han återger visar att Bucharins antifascism var av samma slag som den officiella folkfrontism som alla regimens talesmän framförde, och som byggde på en diplomatisk överenskommelse med västmakterna snarare än på en enhetsfrontskamp förd av arbetarrörelsen. Vad gäller ledmotivet ”socialistisk humanism”, var detta en mycket vanlig fasad bland den stalinistiska regimens försvarare, och till och med bland de som försvarade utrensningarna. Sålunda förklarar en ledare i *Izvestija* 24 augusti 1936 – fortfarande med Bucharins namn i tidningens redaktionsruta – angående den pågående rättegången mot Zinovjev och Kamenev att ”den sanna humanismen, den enda humanismen består i att försvara den regim som, under ledning av den store Stalin, har säkerställt ett nytt liv och ett fritt liv för miljontals människor”; det avslutas med ett citat från ”den stora proletära humanisten Maksim Gorkij: ’Om fienden inte ger upp, förinta honom.’”¹² (Bucharin utpekades vid denna tid av de svarande i rättegången och det är inte klart vilken kontroll han fortfarande hade över innehållet i *Izvestija*.) *Brev från en gammal bolsjevik*, som läckte utomlands 1936 och vars huvudförfattare var Bucharin, erkänner i alla fall att den ”proletära humanismens” språk som användes av honom själv och Stalinregimens liberala falang under 1930-talet, i ett försök att blidka Ledaren och bota hans ”akuta kris av sjuklig misstro”, var ganska omdömeslös och naiv: det dolde den verkliga trenden inom partiet, att fysiskt utrota alla motståndare.¹³ Till och med hans sista testamente, ett brev som dikterades strax innan han greps, och tillägnades hans fru Larina och som honlade på minnet under de år hon tillbringade i koncentrationsläger (tills hon kunde få ut den till världen 1961), insisterar på att han ”sedan sju år tillbaka inte haft en tillstymmelse av meningsskiljaktigheter med partiet”.^{*} Som Roy Medvedev påpekar försvarar han bara sig själv i sitt brev, avgränsar sig från Rjutinoppositionen och underlåter att fördöma de övriga Moskvarättegångarna.¹⁴

Trots den sällsynta vetenskapliga noggrannheten och historiska spänningen i Stephen Cohens biografi, hyllar faktiskt dess politiska linje Bucharins brister och fel som magnifika dygder. Det är just på grund av att Bucharin upphörde att vara en kämpe för den socialistiska klasskampen och blev en charmfull liberal, en prydnad för en repressiv och antiproletär regim, förmögen till dialog med andra liberaler på det akademiska området men oförmögen till gemensamma handlingar med revolutionära socialister, som han nu kan frambäras som en förebildlig bolsjevik för liberala och ickesocialistiska läsare. I sina kommentarer om den moderna sovjetiska och östeuropeiska politiken stämplar Cohen praktiskt taget varje ny utveckling från den gamla stalinismen, vare sig det handlar om en planering som utnyttjar marknadsincitament av den dubcekska-titoistiska sorten, Chrusjtjovs partiprogram eller

¹² Victor Serge citerar denna och andra rabiata artiklar ur *Izvestija* från augusti 1936 i *16 fusillés à Moscou*, utgåvan från 1972, ss.48-49. Även om det är fel att kreditera (som Serge gjorde) Bucharin med ansvaret för utarbetandet eller godkännandet av dessa fördömanden, är det mer rimligt att behandla den officiella sovjetiska propagandans ”socialistiska humanism” under dessa år mer som en romantisk myt om regimen än som en oppositionell strömning.

¹³ Nikolaevsky, *op. cit.*, ss. 59-60.

^{*} Detta ”Brev till en framtida generation partiledare” återges i sin helhet i [Bucharins sista strid](#) – *Red*

¹⁴ Medvedev, *op. cit.*, ss. 183-184.

romaner som publicerats underjordiskt i Sovjetunionen, som tecken på en återupplivad ”bucharinistisk tradition”. I huvudsak är det nuvarande Sovjetblockets apolitiska, antiinternationella, byråkratiska strömningar döpta efter den mest moderata falangen som uppstod ur oktoberrevolutionen. Precis som akademiker svängde sig med det stalinistiska spöket för att ge näring åt den gamla kalla krigspolitiken, åkallas Bucharins spöke för att leda förhandlingarna om veteavtalen under den amerikansk-sovjetiska avspänningen.

För socialister är den viktigaste lärdomen av berättelsen om Bucharin hans oförmåga, efter Lenins död, att förstå och använda de mest grundläggande normerna för en marxistisk politisk debatt. Innebörden i ”demokratisk centralism” inom en fungerande revolutionär organisation består av att strikt hålla fast vid en uppsättning regler för att komma fram till och genomföra politiska beslut. De oundvikliga kontroverser som uppstår under den praktiska socialistiska politiken måste lösas genom att presentera de olika diskuterade ståndpunkterna för medlemmarna, utan att tillgripa personligt förtal av motståndare eller att manipulera röster genom administrativt dubbelspel. Bucharins beredvillighet att låna ut sig till förtalskampanjer och byråkratiska manövrar mot vänstern och andra oppositionella skulle kort därefter påskynda hans egen undergång. Han ställde sin programmatiska oenighet med vänstern mot de mest elementära partinormerna; och när han under en kort tid, 1928, erkände för Vänsteroppositionen att ”meningsskiljaktigheterna mellan oss och Stalinfalangen är flera gånger allvarligare än alla de meningsskiljaktigheter som vi hade med er”, var det Trotskijs tur att ställa den programmatiska frågan före själva kampen för demokratisk centralism: ”Med Stalin mot Bucharin? – Ja. Med Bucharin mot Stalin? – Aldrig!” Det är häpnadsväckande, med den efterklokhet vi har i dag, att läsa dessa ord.* För det var just vid denna tidpunkt, i slutet av 1920-talet och början av 1930-talet, som en ny opposition kunde ha skapats för att försvara de arbetande massorna i Ryssland och förena delar av den gamla vänstern, högern och till och med den stalinistiska mitten. En sådan strömning skulle ha kunnat arbeta inom Kommunistiska internationalen, och föra en äkta enhetsfrontspolitik med god chans att sätta stopp för nazismens framväxt. Men Lenins död gjorde hans generation av bolsjeviker fruktansvärt desorienterade: eftersom Bucharins personliga band med Lenin var så starka blev hans möjligheter till en självständig och kritisk marxism svårt sargad av förlusten. Han slutade som ett offer för just den överhängande fara för en sammansmältning mellan staten och kapitalet som han hade varnat arbetarklassen för i sina tidiga teoretiska skrifter och som, när den dök upp i hans eget liv för att förgöra honom, överträffade hans fattningsförmåga.

---

* Häpnadsväckande? Ja det skulle man kunna säga om det vore korrekt, men här har Sedgwick gått på en mina. Han citerar Trotskij-uttalandet från Cohen som i sin tur anger Isaac Deutschers *Den avväpnade profeten* som källa, där Deutscher skriver: ”Under vissa omständigheter och på vissa villkor måste oppositionen t.o.m., enligt Trotskij, vara redo att bilda enhetsfront med Stalin mot Bucharin... Under de följande åren skulle oppositionens hela uppträdande styras av principen: ‘Med Stalin mot Bucharin? – Ja. Med Bucharin mot Stalin? – Aldrig!’”. Deutscher anger dock ingen källa till detta. Lägga märke till att han inte ens påstår att Trotskij sagt detta, det är inget Trotskij-citat, utan det är Deutschers tolkning av oppositionens politik.

Historikern Pierre Broué, som måste betraktas som en av 1900-talets främsta experter på Trotskij, tar upp saken i sin Trotskij-biografi (i kapitel 36). Broué hävdar att Trotskij hela tiden höll sig självständig gentemot både Stalin och Bucharin-fraktionerna. Han skriver bl a. (med direkt hänсыftning på Deutscher):

”Att tolka Trotskijs politik gentemot vänsterns sicksackande som ett ’stöd till Stalin’ är inte bara en överdriven förenkling. En sådan tolkning bortser från den kamp som Trotskij just vid denna tidpunkt förde mot de försonliga som från början av 1928 var ute efter att ’stödja Stalin’. Den hamnar också i konflikt med Trotskijs svar på Bucharins trevare i brevet till Sjatunovskij, där han slår fast att kampen för en korrekt regim inom partiet har högsta prioritet. Sanningen är att Trotskij hela tiden var beredd att stödja alla åtgärder, som han bedömde som positiva, oavsett varifrån de kom – men aldrig att ’stödja’ Bucharin eller Stalin, högern eller centern, eller att bilda något ’block’, som skulle ha gjort honom och oppositionen till alibi för att strypa demokratin och följaktligen partiet själv.... För vår del anser vi att Deutscher rör till den fråga som han påstår sig vilja reda ut... Den orda Isaac Deutscher ställer till i denna fråga i sin Trotskij-biografi är inte helt och hållet hans fel. Orsaken ligger i hans svårigheter att förstå Trotskijs analys av de olika fraktionerna inom partiet.” – *Red*

Duncan Hallas: Anmärkningar till Peter Sedgwicks *Bucharins återkomst*

Peter Sedgwicks intressanta och värdefulla artikel faller ett antal kontroversiella domar. Två av dem kan inte tillåtas passera utan kommentar; viss kritik mot Trotskij och åsikten att ”i slutet av 1920-talet och början av 1930-talet ... kunde [en ny opposition] ha skapats för att försvara de arbetande massorna i Ryssland och förena delar av den gamla vänstern, högern och till och med den stalinistiska mitten.”

Sålunda skriver Peter Sedgwick till exempel:

“Endast Bucharin ... stod upp ... i frågan om den bolsjevikiska tvångsinförlivningen av Georgien ... Trotskij ... gick med på att hålla tyst vid den efterföljande 12:e kongressen.”

Detta är sant, men också vilseledande om det antas betyda att Trotskij var likgiltig inför frågan och inte agerade enligt den sjuka Lenins enträgna bön att ”försvara den georgiska affären i partiets centralkommitté” (Lenins ord). Trotskij tvingade i själva verket politbyrån att anta ett antal ändringar av Stalins teser i frågan, bland annat ett fördömande av den ”storryska” chauvinismen (se t.ex. Deutscher, *Den avväpnade profeten*). Trotskij gjorde sig skyldig till ett politiskt misstag genom att inte insistera på att förelägga kongressen Lenins åsikter. Han var inte skyldig till att ha konspirerat för att tysta ned georgierna.

Eller, för att ta upp en viktigare fråga, är det egentligen inte överdrivet ”lätsinnigt och tillåtande” att konstatera att ”alla bolsjevikiska falanger” (och därmed både Lenin och Trotskij, *red.*) var blinda för klassplittringen mitt i den nationalistiska kampen? De *Teser om den nationella och koloniala frågan* vid Kommunistiska Internationalens andra kongress som utarbetades av Lenin och antogs vid Kominterns andra världskongress 1920, innehåller följande otvetydiga redogörelse:

“[Det är nödvändigt] att beslutsamt kämpa mot att de borgerligt demokratiska frihetsströmningarna i de efterblivna länderna ges en kommunistisk anstrykning; Kommunistiska internationalen bör stödja de borgerligt demokratiska nationella rörelserna i kolonierna och de efterblivna länderna endast på det villkoret, att elementen till blivande proletära partier, kommunistiska inte bara till namnet, i alla efterblivna länder sammansluts och skolas till insikt om sina särskilda uppgifter, nämligen att bekämpa de borgerligt demokratiska rörelserna inom sina nationer; Kommunistiska internationalen bör tillfälligt sluta förbund med koloniernas och de efterblivna ländernas borgerliga demokrati men inte sammansmälta med den samt ovillkorligen bevara den proletära rörelsens självständighet även i rörelsens mest embryonala form.” [Lenin, [Teser till Kommunistiska internationalens andra kongress](#)]

Kan man göra det mer tydligt? I praktiken kan man underlåta att följa föreskriften, men Kominterns *linje* på Lenins tid var kristallklar.

Det är inte heller sant att Vänsteroppositionen avstod från att kritisera Bucharin-Stalin-linjen att blint stödja Guomindang och Chiang Kai-shek fram till 1927. Enligt Trotskijs egen redogörelse:

”Långt innan Chiang Kai-shek krossade arbetarna i Shanghai och samlade makten i den militära klickens händer, varnade vi för att denna utveckling var oundviklig. Sedan 1925 (dvs. sedan den revolutionära uppsvingets början – *red.*) hade jag krävt att kommunisterna skulle lämna Guomindang.” (*Mitt liv*, s. 329)

Att Trotskij var ytterst samvetsgrann när det gäller fakta är väl känd och bestyrks, bland annat, när man under Chrusjtjovs tid lät publicera tidigare undertryckta Lenin-skrifter (inklusive *Testamentet*) som Trotskij hade citerat och vilkas existens länge hade förnekats av stalinisterna. I samtliga fall visade sig Trotskijs version vara helt korrekt. Hans uppgift om kravet på utträde ur Guomindang kan inte rimligen ifrågasättas.

Hittills har vi sysslat med fakta, men den viktigaste frågan som kamrat Sedgwick ställer, den om möjligheten av en enad opposition ("vänster", "höger" och "mitten") mot Stalins bonapartistiska regim i slutet av 1920-talet och de första åren av 1930-talet beror både på såväl fakta som tolkning, på en bedömning av politiken av dessa tre strömningar och på vår bedömning av deras verkliga betydelse.

Internationella Socialisters [nuvarande brittiska SWP] uppfattning gällande situationens realiteter sammanfattades av Tony Cliff:

"Det var nu (med den första femårsplanen, 1928-1932 – *red.*) som byråkratin försökte förverkliga bourgeoisieens historiska uppgift så fort som möjligt ... byråkratin, förvandlad till en personifikation av kapitalet, för vilken kapitalackumuleringen är A och O, måste bli av med alla rester av arbetarkontroll, måste ersätta övertygelse i arbetsprocessen med tvång, måste atomisera arbetarklassen, måste tvinga in det sociopolitiska livet i en totalitär form." (Cliff, *Russia: A Marxist Analysis*, s. 107.)

Det är här, och inte alls i frågan om Georgien eller Kina, som vår kritik av Trotskij måste börja. För Trotskij uppfattade vändningen till femårsplanen helt annorlunda; han såg det som en vändning *åt vänster*.

"Möjligheterna hos de nuvarande verkligen gigantiska framgångarna inom den sovjetiska ekonomin skapades genom den revolutionära omvälvning av egendomsförhållandena som fastställde förutsättningarna för marknadsanarkins planerade avskaffande", skrev han 1931, "Kapitalismen gav aldrig och kan inte ge en sådan utveckling av den ekonomiska tillväxten som för närvarande äger rum på Sovjetunionens territorium. Industrialiseringens aldrig tidigare skådade höga tempon, som har växt fram trots det epigoniska ledarskapets förväntningar och planer, har en gång för alla banat väg för styrkan i den socialistiska ekonomiska metoden." ("Problems of the Development of the USSR", *Writings 1930-31*, s.205.)

Visst var den ekonomiska tillväxten under denna period imponerande. Det skedde, enligt en prostalinistisk men inte helt opålitlig källa, "en årlig tillväxttakt för industriproduktionen 1928-37 på cirka 14 procent, eller för årtiondet som helhet lite mindre än en fyrdubbling." (Dobb, *Soviet Economic Development Since 1917*, s. 261.)

Men denna tillväxt uppnåddes, som Cliff påpekar, på bekostnad av en atomiserad arbetarklass. Och den visade sig inte vara så unik trots allt. Mellan 1950 och 1973 fördubblades den totala produktionen i alla de utvecklade "västerländska" kapitalistiska ekonomierna tre och en halv gånger. Den japanska ekonomin mångfaldigades under samma period sju gånger (en årlig tillväxttakt på över 10 procent per år under nästan tjugofem år – en betydligt *högre* tillväxttakt än i Sovjetunionen under samma period). Ingen har ännu pekat på att den japanska erfarenheten visar "styrkan i den socialistiska ekonomiska metoden"!

Poängen är att *alla* olika strömningar i den stalinistiska byråkratin, efter upprättandet av den totalitära regimen (1927-1928), engagerade sig i: "kapitalackumuleringen ... [som] A och O". De olika "byråkratiska oppositionerna" – Uglanov, Syrtsov, Lominadze, Rjutin m.fl. (kanske till och med Kirov) – var kritiska till tempot eller diverse aspekter av Stalins politik, men inom den allmänna ramen för denna politik och den stalinistiska staten. Alla tillhörde en privilegierad hierarki som höll på att utvecklas till en härskande klass. Vilken "ny opposition" skulle kunna skapas från sådant material? I bästa fall en tendens av "upplyst förvaltning", inspirerad av tanken att "nöjda kor ger bättre mjölk."

Faktum är att inte ens det – Chrusjtjov-idealet 1954-64 – var genomförbart tjugo år tidigare. De enorma spänningar som skapades av den första perioden av tvångsindustrialisering och tvångskollektivisering lade grunden till en mans ohämmade despotism, Stalin, som åtminstone kunde bevara byråkratin *som klass*, även om det var till priset av att en stor andel av byråkraterna som individer slaktades i de stora utrensningarna 1935-38.

Inga av dessa oppositionella strömningar, inte ens Trotskijs och allra minst ”bucharinister-
nas”, var villiga att försöka stödja sig på arbetarklassen på den tiden. De hade alla en
”reformistisk” inriktning inom den totalitära apparat som hade ersatt partiet. (Trotskij ändrade
sig förvisso angående utsikterna för ”reform” efter 1933). Den ”nya oppositionen” 1930, 1931
eller 1932 är en chimär, en skugga utan substans. Även om Kirov – den självklara kandidaten
– hade ersatt Stalin som den högste chefen 1934 skulle resultatet inte ha blivit avsevärt annor-
lunda. Ingenting mindre än en ny revolution skulle ha förändrat händelseförloppet.

Översättning: *Jesper Sydhagen*